

Omgaan met een schokkende gebeurtenis op school

‘Besef: het kan jou ook gebeuren’

Als schoolleider maak je in je loopbaan gemiddeld één of twee keer een calamiteit mee, zoals de onverwachte dood van een leerling of collega, ernstig geweld of seksueel overschrijdend gedrag. Dan moet je niet alleen omgaan met de ontsteltenis, het verdriet of de angst bij jezelf en anderen, maar ook de juiste dingen doen om alles in goede banen te leiden en escalatie te voorkomen. Gijs van Wijlen en Raoul Majewski delen hun ervaringen.

In de zeven jaren dat Gijs van Wijlen rector was van het OLV Breda, werd de school bovengemiddeld getroffen door schokkende gebeurtenissen. Er overleden vijf leerlingen: twee zaten in MH17, een jongen fietste 's nachts op de snelweg, een meisje stierf in haar slaap, een ander meisje werd neergestoken door een klasgenoot. “Ook zijn er in die jaren drie collega's overleden, dus ja, ik heb veel ervaring opgedaan met crisismanagement.” Kort na zijn pensioen, afgelopen mei, deed Van Wijlen mee aan een uitwisselingsbijeenkomst van School & Veiligheid (zie kader). Die was opgezet na een suggestie

van collega Raoul Majewski, die als rector-bestuurder van het Emmauscollege in Rotterdam vorig jaar november te maken kreeg met ernstige bedreigingen. Net als Van Wijlen werd hij door School & Veiligheid bijgestaan.

BEDREIGINGEN

“Ik was nog maar net rector geworden toen het gebeurde”, vertelt Majewski. “Aanleiding was de moord op Samuel Paty. De minister riep scholen op om daar na de herfstvakantie bij stil te staan. Ik heb de vlag halfstok gehangen en op de intercom collega's en leerlingen kort toegesproken. Aan het eind van de dag ontstond een gesprek tussen leerlingen en een collega over de spotprent die al jaren in diens lokaal hing [de bekroonde spotprent Onsterfelijk van Joep Bertrams na de moordpartij bij Charlie Hebdo, red.]. Diezelfde avond verscheen een foto van de prent op verschillende social media en begon er van alles te rollen, wat uitmondde in echte bedreigingen jegens de leraar en mij.” Een collega op school wees Majewski op School & Veiligheid. “De stichting heeft bij alles wat er daarna gebeurde, een belangrijke en fijne rol gespeeld. Achteraf heb ik gezegd: ik gun alle scholen in Nederland deze kennis. Ik had toevallig een collega die ervan wist, maar anders had ik de weg misschien niet zo snel gevonden.”

DE MINISTER BELDE

Ook Gijs van Wijlen kwam min of meer per toeval uit bij de stichting. “Niet lang na het steekincident bij ons op school werd ik gebeld door de minister en die zei: ‘Ik ga zorgen dat School & Veiligheid contact met je opneemt.’” Dat gebeurde in de persoon van crisisadviseur Ine Spee (met wie ook Raoul Majewski contact heeft gehad). Zij voerde gesprekken met medewerkers en organiseerde een ouderavond.

Gijs van Wijlen

Voordat het zover was, moest Van Wijlen al handelen. “Wij hadden te maken met de gezinnen van het slachtoffer én de verdachte. Ik heb meteen contact gezocht met de ouders van het meisje, maar ik ben ook op bezoek geweest bij de ouders van de jongen. En op school waren er de – soms dubbele – gevoelens van de vriendinnen- en vriendengroepen om die leerlingen heen, hun klas en de collega's. Bij hen heerste ook twijfel: voor wie moet je kiezen? Maar je moet geen keuzes maken, je moet er gewoon zijn. Wij probeerden ook beide ouderparen tot steun te zijn.”

FEITEN CONTROLEREN

De eerste beroepsmatige actie van Van Wijlen was om onmiddellijk bij de schoolagent te controleren wat de feiten waren. Klopte het gerucht dat het meisje overleden was, en wie was de verdachte? “Daarna heb ik meteen de twee conrectoren erbij gehaald. Even kort bij elkaar zitten, bezinnen en stappen bespreken. Die groep moet je vervol-

‘De eerste brief aan ouders stond vijf minuten later op Dumpert.nl’

gens uitbreiden met mensen die iets kunnen betekenen. Dat was hier de mentor, die de leerlingen en hun thuissituatie kende. Al snel was er een groep van zes mensen die elke ochtend om 8 uur bijeenkwam om te bespreken: wat is er, waar staan we, waar moeten we vandaag op letten en wat gaan we doen?” Ook wist Van Wijlen uit ervaring dat hij meteen de leerlingen uit de betrokken klas, hun ouders en de collega's moest informeren. “Dezelfde avond werd de school voor hen opengesteld om verdriet te delen, iets te schrijven, te tekenen of een kaarsje aan te steken.” De rest van de school kon niet vergeten worden. Daarom zocht Van Wijlen ondersteuning en advies bij externe hulp-troepen als het Centrum voor Jeugd en Gezin en

Slachtofferhulp. Die konden mentoren begeleiden bij het houden van klassengesprekken, en voerden gesprekken met individuele leerlingen.

CRISISTEAM

Majewski voelde de avond dat de spotprent op social media verscheen, in eerste instantie paniek. “De volgende dag hebben we gebeld met School & Veiligheid en met de politie. Het was gelukkig een studiedag, geen leerlingen op school. We zijn de hele dag bezig geweest met communicatie, politie en gemeente. Aangifte doen, contact met de burgemeester. Vanuit het stadhuis kwamen woordvoerders ons helpen met brieven aan ouders. Er stond diezelfde dag een crisisteam met daarin de driehoek en jeugdzorg.

‘Gelukkig werd ik geadviseerd door de woordvoerder van de gemeente. Die checkte al onze uitingen’

TIPS VAN EN VOOR SCHOOLLEIDERS

In juni organiseerde School & Veiligheid een rondetafelgesprek met schoolleiders en ketenpartners. Daaruit zijn de volgende tips gedestilleerd:

→ BESEF

Besef dat elke school ooit een crisis zal hebben. Het kan jou ook gebeuren! En ook al heb je een protocol, je bent nooit perfect voorbereid.

→ BELEVING

Door een schokkende gebeurtenis word je overvallen. Heel belangrijk: bewaar de rust. In het team, bij de betrokkenen en bij jezelf. Zorg dat jij persoonlijk ook een vangnet hebt of een moment voor jezelf. Erkenning voor je situatie is belangrijk. Steun van collega's en anderen helpt alleen als die oprecht en goed getimed is.

→ IDENTITEIT

Houd regie en doe wat past bij de visie van jouw school. Wat voor school willen jullie zijn?

→ HULP

Een ervaren crisismanager word je nooit. Hulp is dus welkom. Er kan ook te veel hulpaanbod op je af komen. Accepteer hulp, maar begrensd deze ook en houd regie. Laat je op zijn minst ondersteunen in de communicatie en leg direct contact met de driehoek (politie, OM en gemeente). Structuur aanbrengen helpt, evenals strakke procescoördinatie. Dat kan door een externe procescoördinator en/of externe partners gebeuren. Houd zelf een logboek bij of laat dat doen.

→ SAMENWERKING

Zorg voor korte lijnen tussen schoolleiders onderling en met samenwerkingspartners. Warme contacten zijn een voorwaarde voor goede communicatie en samenwerking. Er kan ook spanning ontstaan: bijvoorbeeld tussen school en politie, waarbij de één een pedagogische opdracht heeft en de ander een veiligheidsopdracht. De wijkagent kan dan een brugfunctie vervullen.

→ COMMUNICATIE

De pers is je grootste partner én je grootste uitdaging. Bedenk bij alles wat je communiceert (bijvoorbeeld naar personeel of ouders) of dit is wat je naar buiten wilt brengen. Met media kun je afspreken om achteraf een interview te geven en niet tijdens de crisis. Vraag bij een contactverzoek van een hooggeplaatst persoon of je kunt terugbellen, zo weet je zeker dat deze persoon je inderdaad benaderd heeft. Social media zijn versnellers. Volg deze dus goed, via je eigen staf of de politie.

Die week stond er dagelijks een uur gepland met het crisisteam, we hadden intensief contact. Intern was er een clubje van vier: ikzelf, een conrector, het hoofd bedrijfsvoering en nog iemand van de schoolleiding. We hebben taken afgebakend: iemand voor de collega's, iemand voor de leerlingen en iemand voor de beantwoording van telefoontjes en mail. Achteraf heb ik spijt dat ik niet alles chronologisch in een logboekje heb genoteerd, het staat op losse bladen! De politie was ook rondom de school aanwezig. Dat gaf aan de ene kant een gevoel van veiligheid en aan de andere kant ook het besef: er is wel echt iets aan de hand. Later is dat in goed overleg afgeschaald. De bedreigingen aan het adres van de collega en mij waren natuurlijk ondermijnd voor de hele school. Daarom hebben we ook vrij snel een (online) bijeenkomst belegd met het hele team en later met de MR en de RvT. De minister sloot eventjes aan bij die teambijeenkomst. Die aandacht voor onze crisis werd als echte steun ervaren.”

MICROFOON ONDER DE NEUS

Beide schoolleiders waarschuwen voor de overstelpende aandacht van de pers en social media. “De eerste brief aan ouders stond vijf minuten later op Dumpert.nl”, zegt Majewski. “Alles wat je op zo'n moment doet is publiekelijk en wordt door de pers als een verklaring gezien. Ik ben platgebeld door nieuwsweders, kranten, oud-leerlingen die inmiddels in de journalistiek zitten. Gelukkig werd ik geadviseerd door de woordvoerder van de gemeente. Die checkte al onze uitingen.”

Van Wijlen: “Als er iets gebeurt, staan de tv-camera's voor je school en belt de pers. Wij hebben snel besloten om een persverklaring uit te doen en verder geen commentaar te geven. Dat gaf ons de ruimte om eerst de goede dingen te doen. We kregen van de burgemeester het aanbod om gebruik te maken van hun communicatieadviseur. Dat heeft ons best wat opgeleverd. Een voorbeeld: wij kregen toestemming van justitie om aan de ouders te schrijven dat zowel het slachtoffer als de verdachte bij ons op school zat. Op die brief baseerden we onze persverklaring. Maar de communicatieadviseur wees ons erop dat de toestemming van het OM niet gold voor de pers! We hebben toen alsnog akkoord gevraagd en gekregen, want wij wilden openheid geven.” De school had ook nog te maken met een juridisch traject, waardoor de media-aandacht langer aanhield. “Dat heeft effect op mensen. Dus de zorg voor leerlingen en collega's hield niet op na de crematie.” “Er sluit zich een heel netwerk om je heen, je moet aan

‘Wij hadden te maken met de gezinnen van het slachtoffer én de verdachte. Dan moet je niet kiezen, je moet er gewoon zijn’

Raoul Majewski

SCHOOL & VEILIGHEID

Het creëren van een sociaal veilig schoolklimaat is wettelijk verplicht volgens onder andere de Wet veiligheid op school uit 2015. Stichting School & Veiligheid (S&V) ondersteunt scholen hierbij met informatie en advies via de website en de helpdesk. Ook geeft de stichting op school trainingen voor leraren, vertrouwenspersonen en schoolleiding. Jaarlijks organiseert School & Veiligheid de Week tegen Pesten en de conferentie ‘Met alle respect’. Voor leerlingen is er pestweb.nl.

Het calamiteitenteam van Stichting School & Veiligheid ondersteunt scholen bij incidenten of schokkende gebeurtenissen. Lynn Louwe van dit team: “Wij ondersteunen, maar nemen de regie niet over. Idealiter wordt op lokaal niveau alles goed opgepakt door partijen als politie, jeugdzorg, GGD en de gemeente. Wij adviseren bijvoorbeeld over de aanpak van het contact met het schoolteam, de ouders en de leerlingen. We gaan in op de behoefte van wie ons belt. Schoolleiders zijn geen ervaren crisismanagers, we steunen hen op een eenzaam en kwetsbaar moment.”

→ Op 2, 9 en 16 november 2021 organiseert S&V simulatiesessies waar crisisteams van scholen kunnen oefenen in het omgaan met een calamiteit. Zie www.schoolveiligheid.nl.

‘Hoe ga je met een klas in gesprek zonder leerlingen tegen elkaar op te zetten?’

zoveel dingen denken”, zegt ook Majewski. “Dat de pers voor de deur staat, heeft veel impact op collega's en met name op leerlingen die een microfoon onder hun neus geduwd krijgen. Daar hebben wij ze dus over geïnformeerd. Op onze socialmediakanalen werd ongelofelijk veel rotzooi geplaatst. We hebben Instagram en Facebook tijdelijk afgesloten. En de receptioniste kreeg telefoontjes waar de honden geen brood van lusten. Dus hebben we haar naar huis gestuurd en er een wisseldienst van gemaakt. Dat was allemaal de eerste twee weken.”

DE DRAAD OPPAKKEN

Na zo'n schokkende gebeurtenis gaat het leven door. Dat gaat vanzelf, vertelt Van Wijlen. “Er is een gedenkhoek met foto's en kaarsjes, maar ongeveer een week na de herdenking op school wordt die hoek weer vrijgemaakt. De foto's blijven hangen, daar kunnen leerlingen altijd naar toe. En op bepaalde momenten schenken we er weer aandacht aan, zoals bij de diploma-uitreiking. Het meisje dat is neergestoken, zou afgelopen schooljaar geslaagd zijn.” Majewski: “Wij konden de draad weer oppakken door een goede voorbereiding van de dag waarop na een toetsweek alle leerlingen weer op school zouden zijn. In een studiedag van School & Veiligheid zette de politie heel transparant alle feiten op een rij. Docenten werden begeleid in het geven van een mentorles over de gebeurtenissen. Hoe ga je met een klas in gesprek zonder leerlingen tegen elkaar op te zetten? Collega's die geen mentor waren, hebben de mentoren bij die klassengesprekken gesteund. Ze gingen met lood in de schoenen het lokaal in, maar het liep supergoed die ochtend. Dus qua onderwijs is alles weer normaal. Maar ja, we zijn ook een minisamenleving: we blijven als collega's met elkaar in gesprek en er is ook nog wel angst. En er zijn zorgen over de collega aan wie de bedreigingen waren gericht.” Van Wijlen constateert dat de behoefte aan ondersteuning bij collega's na de calamiteit geleidelijk afneemt. “Wie daar behoefte aan had, kon na de gesprekken met crisisadviseur Ine Spee nog doorpraten met anderen binnen of buiten school. Enkel doen dat en met hen heb je het er af en toe over.”

STEUN

“Wat ik geleerd heb”, zegt Majewski, “is dat dit elke dag kan gebeuren, zomaar. En wat ik ervaren heb, is heel veel steun. Kaartjes en bloemen stroomden binnen. Van ouders, collega-scholen en instanties. Ook besefte ik hoe sterk we als school zijn. Toen ik de eerste keer het hele team online toesprak, was ik zenuwachtig en zag ik bij sommigen de emoties. We stonden allemaal verschillende in de situatie, maar waren het roerend eens dat we geen enkele collega zo'n situatie toewensen.”